

Солдатенко Олександр Ігорович
Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка,
аспірант кафедри педагогіки та
методики викладання історії і
суспільних дисциплін
Третяк Олена Станіславівна
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та методики
викладання суспільних дисциплін

ВПЛИВ РІЗНИХ ФОРМ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ НА РІВЕНЬ І ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ШКІЛ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. В умовах зростаючих вимог до рівня та якості підготовки майбутніх вчителів шкіл естетичного виховання гостро постає проблема формування у них готовності до запровадження різних форм музичної творчості у роботі з учнями. Разом з тим виникає суперечність між потребою формування вмінь та навичок у студентів до використання різних форм музичної творчості у роботі з учнями та недостатньою розробкою педагогічних умов, що дозволяють формувати у них досвід їх запровадження.

Метою статті є визначення форм музичної творчості, що впливають на рівень та якість підготовки майбутніх вчителів шкіл естетичного виховання.

Аналіз досліджень і публікацій. На необхідність створення психолого-педагогічних умов як підґрунтя для розвитку вмінь та навичок у майбутніх вчителів, у т.ч. і вчителів музики на основі запровадження різних форм, що стимулюють творчу активність студентів вказували такі науковці як Л. В. Беземчук [1], В. Ф. Орлов [4], С. О. Сисоєва [3] та ін.

Зокрема, Л. Беземчук, посилаючись на праці О. Білоус, А. Зайцева, В. Мішедченко та ін. наводить ряд умов, що сприяють прояву педагогічної

творчості, а саме: ситуації загального пошуку, стимулювання і заохочення самостійних підходів, оригінальних пропозицій; колективне обговорення, конкурси, олімпіади; евристичні програми, рекомендації; позааудиторна робота студентів, насамперед у рамках безвідривної педагогічної практики.

Інший дослідник цього питання, В. Ф Орлов [4], вказує на те, що засадами професійного становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін є: оволодіння вихідними положеннями і способами самостійного прийняття рішення; самовдосконалення; розвиток професійної культури та професійного становлення; використання новітніх виховних педагогічних технологій; комплексне застосування системного, особистісно зорієнтованого підходу; забезпечення зв'язку між професійною педагогічною і спеціальною художньо-естетичною підготовкою; усвідомлення єдності спеціального і фахового знання та досвіду; самоусвідомлення власних емоційних, інтелектуальних, вольових, мистецьких можливостей особистості вчителя, рефлексивної активності. При тому, автор звертає увагу на необхідність оволодіння, у ході професійного становлення молодого викладача, крім особистісного і ділового, і “конфронтаційною” манерою спілкування, яка спонукає до дискусій, діалогу з опонентами. Зазначаючи це, в організаційно-педагогічну основу підготовки В. Ф Орлов покладає таку форму спілкування в освітніх системах як “викладач – твор мистецтва – студент”, що забезпечує, на його думку, єдність психолого-педагогічної і мистецької підготовки та неперервність професійного розвитку. Аспектним фактором професійного становлення вважається поетапне включення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін в осмислення досвіду, знань на основі рефлексивних дій (репродуктивних, реконструктивних, творчих) з урахуванням рівнів сформованості професійних якостей. Наводячи етапи професійного виховання, він співвідносить корекцією його рівнів з етапами самовиховання:

– пізнання себе і прийняття рішень про необхідність викорінювати (заміщати) небажані якості;

- постановка мети і розробка програми самоорганізації;
- практична реалізація самовиховання (саморегуляція, коригування художньо-педагогічної діяльності).

На методичному рівні, ним пропонується застосовувати такі форми роботи як: категоріально-нормативний аналіз творчих завдань і художньо-педагогічних ситуацій, варіативності спілкування через мистецтво, що дозволяють поетапно набувати індивідуального досвіду. Разом з тим, В. Орлов вказує на те, що досі не вирішена проблеми мотивації та стимулювання прагнення до оволодіння професією вчителя; розвиток професійних якостей студентів, формування творчої особистості вчителя у спілкуванні з учнями та ін.

С. Сисоєва [3] виділяє основні умови, що мають створювати викладачі для здійснення позитивних впливів на студентів: творча атмосфера; завдання різної складності; структура заняття, що надає можливість ставити запитання, висувати гіпотези, розвивати логічну уяву; особистий приклад з боку викладача.

У основу практичної підготовки майбутнього вчителя дослідниця покладає такі умови як: забезпечення студентів мовним матеріалом; наближення умов навчання до реальних життєвих ситуацій; зміна позиції викладача і студента, при якій перший виконував би роль помічника, консультанта і не був лише носієм інформації та контролером, а другий брав би активну участь у плануванні та організації навчання.

Ряд авторів виділяють створення умов, що сприяють прояву педагогічної творчості (ситуації загального пошуку, стимулювання і заохочення самостійних підходів, оригінальних пропозицій, колективне обговорення, конкурси, олімпіади, доброзичливість при виправленні помилок); формування навичок використання реальних джерел педагогічної творчості (досягнення психолого-педагогічної науки, провідні закономірності і принципи виховання і навчання, передовий педагогічний досвід, впровадження особистої практики майбутньої професійної діяльності,

розвиток критичного осмислення зробленого у процесі аналізу роботи і виправлення помилок); введення в навчальний процес спеціальних елементів, що орієнтують у творчій діяльності (нежорсткі правила, евристичні програми, рекомендації); використання системи організації творчої діяльності, в тому числі й колективної, в позааудиторній роботі студентів, насамперед у рамках безвідривної педагогічної практики.

Таким чином, проблема впливу різних форм музичної творчості на рівень і якість підготовки майбутніх вчителів шкіл естетичного виховання залишається актуальною.

Виклад основного матеріалу. Важливим компонентом професійного становлення студентів, як майбутніх вчителів музики шкіл естетичного виховання, виступає оволодіння цілою низкою методичних прийомів, що дозволяють виробити навички музичного супроводу: етюдів, хореографічних композицій, вокалу, хорового співу тощо.

Проведене нами опитування серед студентів та аналіз змісту навчальних програм показали, що слухацькій і виконавській творчості студентів приділяється достатньо уваги і вони проходять ґрунтовну підготовку як музиканти-педагоги, оскільки їх вчать спілкуватися з дітьми.

Дійсно, опанування технікою гри на певному інструменті, та компонентами виражальних засобів у цілому, є важливими засобами розвитку творчих здібностей студентів, їх музичної пам'яті, уміннями досконало володіти інструментом, композицією та імпровізацією, здібностями до цілісного сприйняття музики і засобів музичної виразності, узгодженістю гри при акомпанементі, вміння грати в ансамблі на різних інструментах.

Музичну творчість поділяють на слухацьку, виконавську та імпровізаційну. При тому Н. Ветлугіна [2], зазначає, що слухання учнями складається з таких дій як: слухання творів; слухання в процесі розучування пісень, хороводів, танців; слухання з метою визначення властивостей звуку в дидактичних іграх. Другим видом музичної діяльності автор називає дитяче

виконавство, тобто спів. Ще одним видом є ритміка, яка дозволяє цілісно сприймати музику та виражати її властивості через рухи у процесі музичних ігор, хороводів, танців.

Наступною формою організації занять з учнями є музичні ігри, в основі яких саме музика підказує хід дій, музичну характеристику персонажів.

Крім цього, гри учнів на певному інструменті, в багатьох випадках, передують грі на дитячих музичних інструментах, коли вони спочатку знайомляться з ними, вивчають розташування високих і низьких звуків, оволодівають прийомами гри. Поступово вивчають теорію музики, оволодівають необхідною технікою гри на інструменті, імпровізацією. Імпровізація (лат. *improvisus* – несподіваний, раптовий) виступає як вид музичної творчості й означає складання музики водночас з процесом її виконання.

На підставі вище наведених педагогічних підходів до умов, які впливають на ефективність процесу підготовки студентів, форм роботи з учнями, ми розробили завдання, виконання яких сприятиме формуванню необхідного досвіду щодо запровадження даних форм майбутніми вчителями шкіл естетичного виховання у своїй роботі. Наведемо приклади таких завдань (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток умінь студентів до запровадження різних форм музичної творчості в роботі з учнями

Форми музичної творчості	Завдання	
	Індивідуальні заняття	Групові заняття
Слухання музики	Вивчення вікових та типологічних особливостей окремих учнів. Врахування рівня фізичного, розумового та	Підбір ритмічних вправ, слідом за ними слухання музики. Підбір музичного твору для хорового співу, музичної гри (танцю). Встановлення критеріїв розвитку музичних здібностей в учнів у

	естетичного розвитку учня. Окреслення порядку надання індивідуальної допомоги, навчання і виховання учня.	процесі придбання навичок, знань, засвоєння музичних творів. Забезпечення зв'язку та послідовності видів діяльності учнів та розучуваного матеріалу. Підбір різних вправ з урахуванням вікових можливостей учнів, навчальних завдань з урахуванням їх послідовності. Формулювання завдань музично-сенсорного розвитку дітей, навчання різним способам виконання музичних завдань, творчі музичні завдання. Підбір та обробка творів для дітей написаних на національній або класичній основі. Підбір технічних засобів «слухової наочності».
Виконавська	Упровадження музичних творів, вивчення яких сприяє формуванню й розвитку виконавської майстерності учня, а також збагаченню педагогічного репертуару студента творами народної танцювальної та балетної музики. Самооцінка власної підготовки.	Навчання учнів в спеціальних класах (основного та додаткового музичних інструментів, акомпанементу та імпровізації) на принципах інтегративного підходу. Готовність до музично-естетичного виховання школярів, до публічного виступу, диригентсько-хорової діяльності, накопичення виконавського досвіду.

Імпровізаційна	Порядок визначення в учнів імпровізаційної реакції на музичний матеріал, здатності до миттєвого переведення імпровізаційного образу в музичні знаки та ритми. Визначення здатності до творчого (композиторського) типу мислення. Визначення критеріїв оцінки музично-імпровізаційних здібностей учнів (високого – виконавського професіоналізму, достатнього – виконавської компетентності, середнього – виконавської грамотності, низького – виконавської індиферентності)	Імпровізація в народній та джазовій музиці. Розробка критеріїв інтонаційної виразності та гнучкості виконання, його технічності і стабільності, сценічна свобода та художня доцільність використання виконавських імпровізаторських прийомів.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що запровадження різних форм музичної творчості у процесі навчання впливає на рівень і якість підготовки майбутніх вчителів шкіл естетичного виховання і формує готовність студентів не лише до інструментально-виконавської діяльності, а й сприяє розвитку у них мотиваційно-вольових, ціннісно-орієнтаційних, креативних якостей. Опанування методиками музично-

творчої діяльності, закріплення знань, умінь і навичок у ході педагогічної практики становить основу формування готовності студентів до творчої самореалізації.

Використані джерела:

1. Беземчук Л. В. Педагогічні умови формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики / Л. В. Беземчук. – [Електронний ресурс].: Режимдоступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Pe d/2011_1/Bezem.pdf. – Назва з екрану.

2. Ветлугина Н.О. Теория и методика музыкального воспитания в детском садике / Н.О. Ветлугина, А.В. Кенеман. – М. : Просвещение, 1983 . – 255с.

3. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість : монографія / Сисоєва Світлана Олександрівна. – Х. – К. : Каравела, 1998. – 150 с.

4. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін : монографія / Орлов Валерій Федорович ; за заг. ред. І. А. Зязюна. – К. : Наукова думка, 2003. – 262 с.